

J. P. W. A. van Braam Houckgeest

## Leven en bedrijf van Andreas Everardus van Braam Houckgeest (1739–1801)

De afstammelingen van Andreas Everardus van Braam Houckgeest bezitten twee op doek geschilderde portretten van hem, die nagenoeg identiek zijn. Opvallend is dat hij is afgebeeld aan een tafel zittende, met een aantal van zijn pennevruchten voor zich, waaraan hij kennelijk belang hechtte. Zijn pen rust nog op een blijkbaar zojuist voltooid manuscript, getiteld *Memoriael wegens de Hollandsche Ambassade naar Peking in A° 1794/5 & Reisbeschrijving naar Dens*. Door wie en wanneer zijn deze portretten gemaakt, waarom zijn er twee exemplaren en wie was eigenlijk de geportretteerde? Wat betekende die Hollandsche Ambassade naar Peking? Tegen de achtergrond van de merkwaardige levensloop van deze man is het mogelijk daarover iets te zeggen. Andreas Everardus van Braam Houckgeest werd in 1739 in Werkhoven (provincie Utrecht) geboren uit het (tweede) huwelijk van Frans Thomas van Braam en Everarda Catharina van Nimwe(e)gen. Evenals zijn halfbroer Willem en zijn broer Jacob Pieter begon hij zijn loopbaan bij de marine (Admiraliteit van Amsterdam), maar verliet hij de dienst al spoedig, om een functie bij de Verenigde Oostindische Compagnie te aanvaarden. Hij werd in 1758 uitgezonden als carga naar Canton in China. Toen hij in 1763 naar Holland terugkeerde en zijn schip enige weken aan de Kaap de Goede Hoop verbleef, leerde hij daar Catharina Cornelia Geertruida van Reede van Oudshoorn

kennen. Zij was een dochter van Pieter Baron van Reede van Oudshoorn en Sophia Boesses. Zij traden op 29 mei 1763 aan de Kaap in het huwelijk. In de huwelijksakte staat – voor zover wij weten voor het eerst – de naam van de bruidegom als *Van Braam Houckgeest*. Zijn grootmoeder van vaderszijde was Cornelia Houckgeest, kleindochter van de bekende kunstschilder Gerard Houckgeest. De familie-overlevering wil dat hij *Houckgeest* heeft toegevoegd omdat de naam uitstierf. Zijn (half)broers en -zusters hebben zijn voorbeeld niet gevolgd.

In september 1763 arriveerde het jonge paar in Holland en vestigde zich in Amsterdam. In september 1765 vertrok Van Braam Houckgeest opnieuw naar Canton. Daar in China geen Europese vrouwen werden toegelaten bleven zijn vrouw en de in 1765 geboren dochter Everarda Catharina Sophia in Holland achter. Van Braam bleef tot 1773 in Canton; in juli van dat jaar was hij terug in Holland. Kennelijk had hij toen zijn schaapjes aardig op het droge: hij bleef in de Republiek en kocht in juni 1774 een kapitaal huis, gelegen aan het 's Gravenhof in Zutphen (thans bekend onder de naam *Huize van de Kasteele*). Hij bleef in Zutphen tot 1778 en in die jaren werden twee zoons en een dochter geboren. Gedurende zijn verblijf richtte hij, samen met o.a. de bekende predikant ds. J. F. Martinet, schrijver van *Catechismus der Natuur*, en Robert Jasper van der Capellen van de Marsch, een neef

van de bekende patriot Joan Derk van der Capellen tot den Pol, een economische tak van de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen op.

In 1778 verkocht hij, om onopgehelderde redenen, zijn huis in Zutphen en vestigde zich op het landgoed *De Haare* onder Doornspijk, waar in 1781 nog een dochter werd geboren.

Blijkbaar was Van Braam een te rusteloos man om zijn verdere leven op het platteland te slijten. In 1783 besloot hij namelijk om naar de jonge republiek der Verenigde Staten te emigreren. Hij was vol enthousiasme en toen hij in het najaar van 1783 met zijn gezin aankwam in Charleston (South Carolina) liet hij een stukje in een plaatselijke krant zetten waarin gesproken wordt van zijn republikeinse gezindheid. In Holland kwam in 1783 de patriottenbeweging op en het lijkt waarschijnlijk dat hij ook daarmee zou hebben gesympathiseerd. Hij was echter reeds uit Holland vertrokken en heeft geen rol in deze beweging gespeeld.

Hij vestigde zich als rijstplanter en koopman in Charleston. Op 22 juni 1784 legde hij de eed van trouw aan de staat South Carolina af en werd daarmee een burger van deze staat. Zijn verblijf in Charleston is door rampspoed geteisterd. In september/oktober 1784 stierven de vier jongste kinderen in een epidemie (vermoedelijk diphteritis) en later werd hij door onbetrouwbare kooplieden opgelicht. Dit alles had ten gevolge dat hij, toen hij een aanbod kreeg om als Directeur van de Handel op China opnieuw voor de v.o.c. naar Canton te gaan, dit aanbod aannam.

In 1788 vertrok hij met zijn vrouw en het in 1785 geboren jongste dochttertje naar Holland, zijn oudste dochter Everarda was in 1785 getrouwd met Richard Brooke Roberts en heeft haar verdere leven in Amerika doorgebracht. Er leven daar nog steeds talrijke afstammelingen van haar.

Van Braam vertrok, wederom alleen, in 1789 naar de Oost. Na een kort verblijf in Malakka kwam hij 2 januari 1790 in Batavia aan. Enkele maanden later arriveerde hij in Canton om daar de leiding van de v.o.c.-factorij op zich te nemen.

Hij bleef in Canton tot eind 1795 en in deze periode vindt een belangrijke gebeurtenis plaats. Hij slaagde er namelijk in de Hoge Regering in Batavia te overreden een Ambassade naar Peking te zenden om de Chinese Keizer Qianlong geluk te wensen met diens zestigjarig regeringsjubileum en tevens te proberen handelsprivileges te verwerven. In een boeiend artikel beschrijft Duyvendak, de bekende Leidse sinoloog, de wederwaardigheden van deze Ambassade<sup>1</sup>. Aan Van Braams eigen reisbeschrijving en aan Duyvendaks publicatie zijn talrijke bijzonderheden over de reis van de Ambassade ontleend. Ongetwijfeld had Van Braam de leiding willen hebben, maar de Hoge Regering in Batavia benoemde Isaac Titsingh tot Eerste Ambassadeur en hem tot Tweede, waarschijnlijk zeer tot zijn teleurstelling. Er moesten allerlei geschenken voor de Keizer worden meegenomen en daarvoor was een transport van meer dan duizend koelies tevoren vertrokken. Zij voerden o.a. vier spiegels mee, ieder gedragen door 24 koelies, met een aflossingsgroep van nog eens 24! Het gezelschap van de Ambassade zelf omvatte ongeveer 300 koelies die alle benodigdheden, bedden, voedsel, wijn etc. meevoerden. De beide Ambassadeurs werden vergezeld door Reinier Dozy (secretaris), J. H. Bletterman, J. A. van Braam (neef van de Tweede Ambassadeur), twee Franse tolken Agie en de Guignes, Petit-Pierre (een Zwitsers horlogemaker), J. P. Abrahams (schrijver), zes bedienden voor de Ambassadeurs, twee Chinese tolken, verscheidene Chinese koks en bedienden en een lijfwacht van 12 man. Drie mandarijnen begeleidden de Ambassade. De reis begon op 22 november 1794, in de winter dus, en het werd een tocht vol ontberingen. Bovendien werd het reisgezelschap slecht ontvangen door de Chinese autoriteiten onderweg. Op 9 januari 1795 werd Peking bereikt en de Keizer ontving de Ambassade welwillend. Dientengevolge werd het gezelschap op de terugreis die 15 februari 1795 aanving overal wel gastvrij ontvangen, op uitdrukkelijke instructie van de Keizer. Op 9 mei 1795 was men terug in Canton.

Er is veel kritiek op deze Ambassade

geweest, vooral van Engelse zijde; Duyvendak gaat hierop uitvoerig in. Een probleem voor alle buitenlanders in China was dat de Chinezen pretendeerden de wereldheerschappij te bezitten.

Dientengevolge verlangde de hofetiquette dat een buitenlands ambassadeur tribuut aan de Keizer kwam aanbieden en dat hij daarbij tevens, als teken van zijn erkenning van het Chinese wereldgezag, de koutou moest uitvoeren voor de Keizer (drie maal knielen, telkens gevolgd door drie buigingen met het hoofd op de grond). De Engelse ambassadeurs Macartney (1792) en Amherst (1816) weigerden dit en werden weggezonden. De Nederlanders volgden de hofetiquette wel, hetgeen scherpe kritiek, o.a. der Engelsen, uitlokte. Een extra probleem was dat de Chinezen niets begrepen van de uitzonderlijke staatsvorm der Republiek, de positie van de Stadhouder en de status van de v.o.c.; zij wilden slechts te maken hebben met de Koning van het land. Zij zagen de Prins van Oranje als Koning. Door deze en andere problemen en misverstanden heeft de Ambassade geen enkel resultaat gehad, evenmin als de Engelse van Macartney in 1792. Een curieus incident tijdens het verblijf in Peking deed zich voor bij een begroeting van de Keizer. Tijdens de koutou viel Van Braams hoed af tot vermaak van de Keizer. Hij vroeg of hij Chinees verstond en Van Braam antwoordde: *Butong* (= ik versta het niet), hetgeen Qianlong alweer grappig vond: iemand zei in het Chinees dat hij geen Chinees verstond.

Van Braam had voor zijn vertrek naar Peking de leiding van de v.o.c.-factorij overgedragen aan R. J. Dozy, die op zijn voorstel tot zijn opvolger was benoemd. Na zijn terugkeer besloot hij Canton definitief te verlaten. Hij had enige jaren twee Chinese kunstenaars privé in dienst gehad die in aquarellen en tekeningen een menigte landschappen, gebouwen, werktuigen enz. voor hem vastlegden. Bovendien legde hij een grote collectie Chinese curiosa aan en dit alles nam hij mee<sup>2</sup>. Twee Amerikanen kochten namens hem op eigen naam een klein Engels schip, de *Lady Louisa*, en op 3 december 1795, na al zijn goederen te hebben geladen, vertrok

hij. De reis verliep zonder incidenten. Het schip lag van 7 tot 20 februari 1796 aan de Kaap de Goede Hoop en van daar nam Van Braam een nichtje van zijn vrouw mee, Johanna Egberta Constantia van Schuler, dochter van Godard van Schuler en Johanna Egberta van Reede van Oudshoorn. Blijkbaar vanwege de onzekere omstandigheden in Europa had hij besloten zich opnieuw in Amerika te vestigen en op 24 april 1796 kwam zijn schip aan in Philadelphia. Hij moet daar een opvallende figuur zijn geweest. Hij kwam regelrecht van het Chinese Keizerlijke Hof, bracht een belangrijke Chinese collectie mee en ook vijf Chinezen, die in zijn dienst waren, misschien wel de eerste Chinezen in Amerika. De contacten en de handel tussen Amerika en China kwamen nog maar net op gang: in 1784 was het eerste Amerikaanse schip, de *Empress of China*, naar China vertrokken. Bovendien werd hij, door het feit dat hij in 1784 burger van de staat South Carolina was geworden, op 13 augustus 1796 door de toenmalige *Secretary of State*, Timothy Pickering, erkend als staatsburger der Verenigde Staten. De Amerikanen beschouwden hem (en beschouwen hem ook nu nog) als hun landgenoot, zoals ook blijkt uit allerlei publicaties<sup>3</sup>.

Zijn collectie trok grote aandacht en hij timmerde zelf ook aan de weg. Hij kocht al spoedig in Bristol bij Philadelphia een landgoed aan de Delaware-rivier. Het huis liet hij op royale wijze uitbreiden en verfraaien en noemde het *China's Retreat*. Een zijner Amerikaanse afstammelingen, Edward R. Barnsley, heeft de geschiedenis van het huis – dat niet meer bestaat – uitvoerig beschreven<sup>4</sup>. Van Braam werd ook geaccepteerd als lid van de American Philosophical Society in Philadelphia.

In Philadelphia ontmoette hij een Franse émigré, M. L. E. Moreau de St.-Méry, die zijn uitgever zou worden. Hij had namelijk tijdens de reis naar Peking een journaal bijgehouden en in Amerika vatte hij het plan op het reisverhaal als boek uit te geven. Moreau zorgde hiervoor en in 1797 verscheen – vertaald in het Frans – het eerste deel, in 1798 gevolgd door het tweede. Van Braam

heeft het boek opgedragen aan George Washington, die hij waarschijnlijk in deze tijd ontmoet heeft. Aan diens vrouw, Martha Washington, schonk hij een Chinees porseleinen servies dat hij kennelijk voor dat doel uit Canton had meegenomen: op de *bill of lading* van de Lady Louisa komt voor: *a box of China for Lady Washington*. In haar testament wordt het ook genoemd als *a sett of china given me by Mr. van Braam*. In het museum van Mount Vernon, het huis van George Washington, zijn nog een kop en schotel er van te zien.

De lotgevallen van Van Braams boek zijn te merkwaardig om ze onvermeld te laten: Duyvendak wijdt er een beschouwing aan. Wat is er gebeurd? Vijfhonderd exemplaren van Deel I zijn verscheept naar Europa, maar het schip viel in handen van een Franse kaper. De uitgever Garnéry maakte zich meester van de boeken en bracht een eigen editie ervan in twee delen op de markt, klaarblijkelijk om het als de volledige reisbeschrijving voor te stellen. Deze editie is, vertaald in het Engels, Duits en Nederlands, in Europa verspreid. Al deze uitgaven zijn dus onvolledig, alleen de eerste, Franse, in Philadelphia uitgekomen uitgave is compleet. En omdat de Ambassade op de heenreis zo slecht is behandeld heeft deze gang van zaken onder meer ten gevolge gehad dat overal de mening post vatte dat deze laatste Nederlandse Ambassade een volslagen mislukking is geweest, op zijn minst een zeer eenzijdige voorstelling van zaken. Van Braam ontmoette in Philadelphia ook Talleyrand die van 1794–1796 een reis naar Amerika maakte. Talleyrand toonde grote belangstelling zowel voor zijn boek als voor zijn collectie. Volgens Moreau, in diens boek *Voyage aux Etats-Unis de l'Amérique, 1793–1798* heeft Van Braam zijn collectie, als gift, aangeboden aan de toenmalige Franse regering (het *Directoire*) en heeft hij aan Talleyrand, die in 1797 tot minister van Buitenlandse Zaken was benoemd, om diens steun gevraagd dit aanbod te doen accepteren. Moreau vermeldt bovendien dat de collectie meer dan 150.000 francs had gekost en in Frankrijk zeker 1,5 miljoen waard zou zijn. Het *Directoire* heeft echter, wellicht door zijn

eigen anti-Amerikaanse gezindheid, nooit op het aanbod gereageerd. Moreau zegt hiervan: *Voilà de l'insouciance française bien lamentable*.

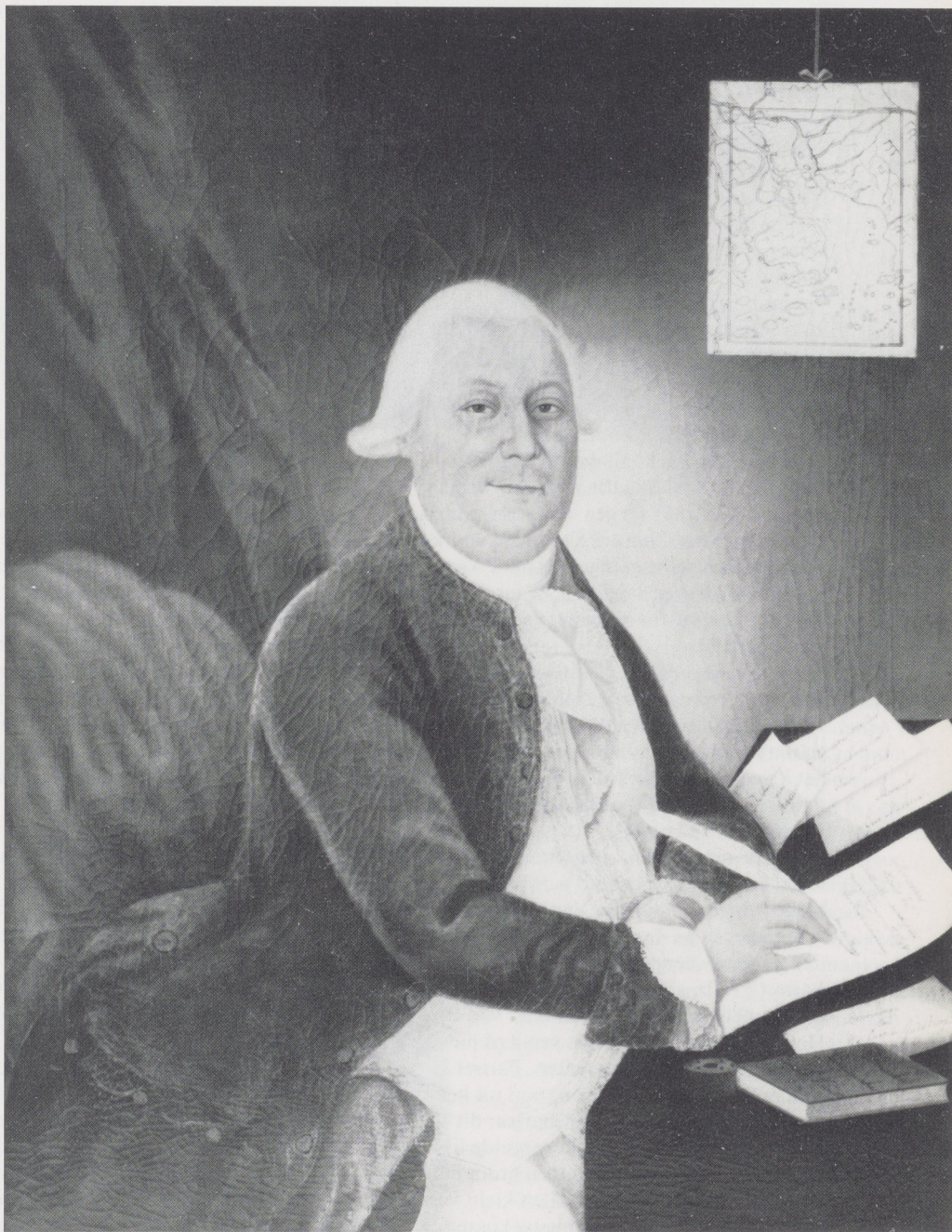
Een andere gebeurtenis van belang is Van Braams tweede huwelijk. Blijkbaar waren zijn vrouw en hij door de vele perioden van langjarige scheiding van elkaar vervreemd geraakt en hij stuurde op een scheiding aan. In een brief van zijn broer Jacob Pieter aan diens zoon Jacob Andries in Canton is sprake van een scheiding van tafel en bed en toekenning van een jaargeld, maar een officiële scheidingsakte is tot nu toe niet gevonden. Het tweede huwelijk werd 3 februari 1798 op China's Retreat voltrokken door de Justice of Peace Joseph Clunn (aldus een bewaard gebleven aantekening van Van Braam zelf), met de oudste dochter als getuige. De bruidegom was bijna 60 jaar, de bruid nog geen 20!

De tweede periode in Amerika eindigde al even ongelukkig als de eerste. Van Braam is opnieuw in financiële moeilijkheden geraakt, is waarschijnlijk zelfs enige tijd gegijzeld wegens schulden en hij besloot zijn huis te verkopen en Amerika te verlaten. Waarschijnlijk heeft hij ook veel te veel geld aan zijn huis besteed. In de zomer van 1798 vertrok hij naar Engeland en verbleef hij enige tijd in Barnes bij Londen, waar op 8 januari 1800 een zoon Andreas Charles werd geboren. Begin 1800 verliet het gezin Engeland en vestigde zich voor enige tijd in Oldenburg in Oostfriesland. Op 22 oktober 1800 werd het tweede huwelijk bevestigd in Varel bij Oldenburg. Hoewel de eerste vrouw in augustus 1799 was overleden, heeft Van Braam dit blijkbaar toch raadzaam geacht. Begin 1801 trok Van Braam naar Amsterdam en nam zijn intrek in een huis aan de Oude Schans, wellicht het huis waarin de firma Van Braam en Helsdingen, gesticht door zijn vader en toen gedreven door J. C. van Helsdingen, gevestigd was. Zijn gezondheid was echter ondermijnd. Op 30 juni 1801 maakte hij een nieuw testament en op 8 juli overleed hij vrij plotseling. Hij had nog een huis gekocht aan de Fluwelen Burgwal (thans geheten Oude Zijds Voorburgwal), maar heeft daar niet meer gewoond.

Afb. 1. Portret I van A. E. van Braam Houckgeest.  
Olieverf op doek, 45 × 60 cm. Particuliere collectie,  
Gorsel. Foto Rein van der Zwam.



Afb. 2. Portret II van A. E. van Braam Houckgeest.  
Olieverf op doek, 46 × 62 cm. Particuliere collectie,  
Abcoude. Foto J. G. Bomhof, Abcoude.



Gedurende Van Braams verblijf in Londen werd zijn collectie Chinese curiosa geveild bij Christie's op 15 en 16 februari 1799. De opbrengst was het luttele bedrag van £ 1593<sup>5</sup>. De catalogus wordt nog steeds in het archief van Christie's bewaard.

Na de veiling zijn de stukken van de collectie verspreid geraakt; ze zijn vrijwel niet meer te achterhalen. Eén album met tekeningen en documenten uit de verzameling is door dr. George R. Loehr ontdekt in de Biblioteca Nazionale Centrale in Florence. Het is niet bekend hoe het daar is gekomen. Over dit album is een *thesis* geschreven door Janet D. Thorpe<sup>6</sup>.

Verder bevinden zich in het British Museum in Londen twee albums, ieder bevattend 50 aquarellen van landschappen, verworven in 1809 uit de verzameling van Lord Lansdowne, die waarschijnlijk – hoewel niet zeker – uit Van Braams bezit afkomstig zijn.

Kort geleden bleek mij dat reeds in de catalogus van landkaarten van het British Museum van 1861 (!) een serie van twintig kaarten van het Chinese Keizerrijk voorkomt, voorzien van een eigenhandig door Van Braam geschreven inleiding. Waarschijnlijk is dit no. 53 van de tweede dag van de veiling bij Christie's<sup>7</sup>.

Tot nu toe is dit alles dat bekend is over stukken uit van Braams collectie. Duyvendak vermeldt dat 19 afbeeldingen van Europese gebouwen, behorende tot het complex van het keizerlijke zomerpaleis, zich bevinden in de Bibliothèque Nationale, Département des Estampes, in Parijs<sup>8</sup>.

Tegen de achtergrond van dit veelbewogen leven kan nu meer gezegd worden van de beide portretten die van Van Braam bewaard zijn gebleven en van de geschriften die daarop zijn weergegeven.

Portret I (afb. 1) is tot ons gekomen via de afstammelingen van Jacob Pieter van Braam. Het heeft een vergulde lijst versierd met een strook geschulpte ornamenten. Portret II (afb. 2) is overgeërfd via de zoon uit het tweede huwelijk, Andreas Charles; dit exemplaar heeft een gladde vergulde lijst. De schilderijen zijn nagenoeg even groot en zijn vrijwel identiek te noemen. Een klein verschil is, dat op afb. 1 een klein blauw kussen te

zien is tegen de rugleuning van de stoel, waarin Van Braam zit, hetgeen ontbreekt op afb. 2.

Portret 1 is in 1984 uitgeleend geweest aan het Philadelphia Museum of Art waar van 1 juli–23 september 1984 een tentoonstelling, getiteld *Philadelphians and the China Trade 1784–1844* te zien is geweest. Deze tentoonstelling, georganiseerd door Jean Gordon Lee, Curator Far Eastern Art van het Museum, herdacht het hierboven reeds gemelde feit dat het in 1984 200 jaar geleden was dat het eerste Amerikaanse schip, de *Empress of China*, uitgerust door inwoners van Philadelphia – van wie de voornaamste Robert Morris was, voor de helft eigenaar van het schip – uitvoer naar China.

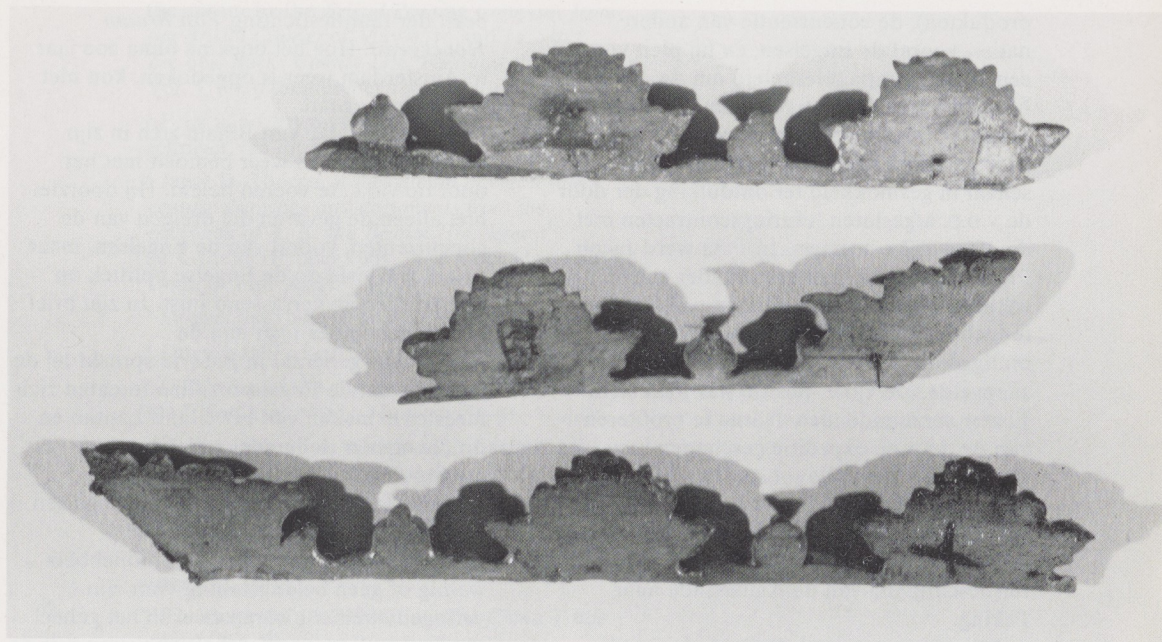
Amerikaanse afstammelingen van Van Braam hebben meubelstukken, schilderijen en voorwerpen, overgeërfd via de in Amerika gehuwde oudste dochter, ter beschikking van de tentoonstelling gesteld. De catalogus vermeldt dit alles<sup>9</sup>.

Tijdens de tentoonstelling heeft het Conservation Department van het museum het schilderij en de lijst nader onderzocht. Enkele ornamenten van de lijst waren los geraakt en op de achterkant ontdekte Jean Lee Chinese cijfers, 4, 10 en waarschijnlijk 2 (afb. 3). Blijkbaar heeft de schrijnwerker die de ornamenten maakte deze genummerd om zeker te zijn dat ze in de juiste volgorde zouden worden opgelijmd. Zij concludeerde dat de lijst van Chinese makelij is en dit feit maakt het zeer waarschijnlijk dat ook het schilderij van Chinese oorsprong is<sup>10</sup>. Het feit dat de reisbeschrijving van de Ambassade naar Peking (nov. 1794–mei 1795) als juist voltooid is afgebeeld wijst er op dat het kort na mei 1795 is geschilderd. In die tijd was in Canton een Chinese schilder werkzaam die talrijke olieverfportretten van Europeanen en Amerikanen heeft gemaakt en ook de maker van dit portret zou kunnen zijn<sup>11</sup>.

Crossman noemt hem Spoilum; ook de naam Hsi-Lum wordt vermeld. Wellicht is dezelfde man bedoeld. Onlangs vond ik een nieuw gegeven over Spoilum. In Brighton in Engeland is in 1986 een tentoonstelling gehouden getiteld *The China Trade 1600–1860*. In de catalogus staat een beschouwing over

Afb. 3. Foto van Chinese karakters op lijstornamenten van Portret I.

Afb. 4 (linksonder). Infrarood-foto van de rugleuning van de stoel op Portret I.



Spoilum: de mogelijkheid wordt geopend dat Spoilum dezelfde man was als Guan Zuolin uit Nanhai van wie bekend is dat hij Europa en Amerika heeft bereisd en na zijn terugkeer een schildersatelier in Canton heeft geopend<sup>12</sup>.

Het schilderij zelf is ook onderzocht, o.a. met infrarood-reflectiefotografie. Daarbij bleek dat het bovengenoemde kussentje op portret I een overschildering is van een gecapitonnerde bekleding (afb. 4). Portret II



is later op dezelfde wijze onderzocht<sup>13</sup> en bleek geen overschildering te vertonen. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn, dat II een kopie is van I. Wellicht zijn beide portretten door Spoilum geschilderd, maar zeker is dit niet. Het is ook best mogelijk dat II later is gemaakt, in Amerika of Europa. Daar wij ook niets weten van de beweegredenen van Van Braam om twee exemplaren te laten maken, valt een bewijs niet te leveren<sup>14</sup>. Zoals in het begin reeds is gezegd is een opvallend kenmerk van beide portretten dat er enige geschriften van de geportretteerde op zijn afgebeeld, waaraan hij zelf blijkbaar waarde hechtte. Het zijn de volgende:

1. Beschrijving van Macao, de Portugese kolonie bij Canton. Van Braam maakte deze reeds in 1770, maar in 1795 schreef hij een geheel herziene versie die is opgenomen in zijn boek over de Ambassade naar Peking.
2. Memorie over Malacca, en:
3. Memoriaal over de Palembangschen Sluikhandel. In deze stukken, waarover dr. J. de Hullu een belangwekkend artikel heeft geschreven<sup>15</sup>, beschrijft hij het belang van Malakka als vestigingsgebied voor Europeanen (goed klimaat, rijkdom aan



produkten), de concurrentie van andere naties, vooral de Engelsen, en hij pleit voor een actief Compagniesbeleid om de Nederlandse belangen te verdedigen. Het gebied is rijk aan tin, waarvoor in China een enorme markt bestond. Er werd op grote schaal in gesmokkeld ter ontduiking der door de v.o.c. afgesloten leveringscontracten met de plaatselijke heersers. In 1784 werd Jacob Pieter van Braam met een eskader van vier schepen naar Riouw gezonden om de Sultan te tuchtigen. Hij veroverde Riouw en omliggende eilanden, waarbij de Sultan sneuvelde. De v.o.c.-positie was toen sterk. Echter verzuimde men daarna te profiteren van de door de expeditie geschapen kansen en in 1790 bloeide de tin-smokkel als van ouds. Bovengenoemde geschriften uit 1790 pleiten opnieuw voor maatregelen daartegen.

4. De reeds uitvoerig besproken reisbeschrijving van de Ambassade naar Peking.

5. Bedenking omtrend de Caab de Goede Hoop. Dit is een geschrift dat Van Braam schreef gedurende zijn zeereis naar Indië in 1789. Hij zet hierin het vitale belang van de Kaap de Goede Hoop uiteen, zowel in militair als in economisch opzicht, pleit voor een sterk garnizoen en voor het op gang brengen van cultures zoals indigo, katoen, tabak, koffie enz., waarvoor het uitstekende klimaat en de vruchtbare grond hem geschikt lijken. Opvallend is dat hij in zijn inleiding het Chinese volk en staatsbestel ten voorbeeld stelt. Ook in dit geval lijkt het er op dat de Bewindhebbers der v.o.c. zijn pleidooi voor kennisgeving hebben aangenomen. In 1795 namen de Engelsen bezit van de Kaapkolonie, waarvan zij evenzeer als Van Braam het belang hadden onderkend.

6. Volmaakte Portugeesche Spraakkunst. De Europeanen in Canton brachten elk jaar enkele maanden, waarin het weer de scheepvaart stil legde, in de Portugeesche kolonie Macao door. In 1794 schreef Van Braam gedurende zijn verblijf aldaar deze spraakkunst ten gebruike door het v.o.c.-personeel en droeg deze op aan de gouverneur-generaal Alting. Dit handschrift is nooit gedrukt; het werd enkele jaren geleden in Amsterdam geveild en is thans

bezit der familiestichting *Van Braam Houckgeest*. Hoe het boek na bijna 200 jaar in Amsterdam weer is opgedoken, kon niet worden nagegaan.

Wat opvalt is dat Van Braam zich in zijn geschriften telkens weer bemoeit met het door de v.o.c. te voeren beleid. Hij doorziet niet alleen de gevaren die dreigen van de concurrenten, vooral van de Engelsen, maar ook is zijn visie op de Engelse politiek op langere termijn verrassend juist. In zijn brief van 28 november 1792 aan de gouverneur-generaal in Batavia spreekt hij de vrees uit dat de Engelsen zullen trachten zich meester te maken van het eiland Lantao en op die manier de handel zullen trachten te monopoliseren. Lantao behoort tot de Kroonkolonie Hongkong waar de Engelsen in de 19de eeuw vaste voet kregen.

Waarschijnlijk toonden de Bewindhebbers weinig of geen belangstelling voor zijn vertogen; wellicht waren ze er in het geheel niet van gediend, gewend als zij waren zelf de dienst uit te maken.

#### Noten

\* The author wishes to thank Miss Jean Gordon Lee and Peter Sutton for their valuable advice and the Conservation Department of the Philadelphia Museum of Art for making available figs. 3 and 4.

De schrijver dankt dr. J. C. Bleijerveld (Sinologisch Instituut der Rijksuniversiteit Leiden) voor diens advies inzake de transcriptie van enkele Chinese woorden.

<sup>1</sup> J. J. L. Duyvendak, 'The last Dutch Embassy to the Chinese Court (1794-1795)', *T'Oung Pao*, Vol. xxxiv (1938), pp. 1-137.

<sup>2</sup> Zie voor een beschrijving van de collectie ook: Charles H. Carpenter Jr., 'The Chinese Collection of A. E. van Braam Houckgeest', *The Magazine Antiques*, February 1974, pp. 338-347.

<sup>3</sup> Henry W. Kent, 'Van Braam Houckgeest, an early American collector', *Proceedings of the American Antiquarian Society*, October 1930, pp. 3-18. George R. Loehr, 'A. E. van Braam Houckgeest, The First American at the Court of China', *Princeton University Library Chronicle*, Vol. xv, no. 4 (Summer 1954), pp. 179-193.

<sup>4</sup> Edward Roberts Barnsley, *History of China's Retreat*, paper read before the Bucks County Historical Society on May 6, 1933, reprinted for

the author by the *Bristol Printing Company from the Bristol Courier* of May 9, 10 and 11, 1933. Zie ook *Bucks County Life, Past and Present*, Vol. 3, no. 9 (September 1962), pp. 16-17.

<sup>5</sup> Brief van Christie's van 5 juni 1973 aan de schrijver van dit artikel.

<sup>6</sup> Janet D. Thorpe, *A new album of eighteenth century drawings and documents from the collection of A. E. van Braam Houckgeest* (M.A.-thesis October 1965, New York University, Dept. of Fine Arts).

<sup>7</sup> Duyvendak, *op.cit.* (noot 2), p. 128.

<sup>8</sup> Duyvendak, *op.cit.* (noot 1), p. 128.

<sup>9</sup> Catalogue of the exhibition *Philadelphians and the China Trade 1784-1844*, pp. 81-91.

<sup>10</sup> Jean Gordon Lee, Curator Far Eastern Art van het Museum in Philadelphia, die de tentoonstelling organiseerde, schreef mij dit in haar brief van 9 augustus 1984.

<sup>11</sup> Carl L. Crossman, *The China Trade*, Princeton 1972, pp. 15-23.

<sup>12</sup> Catalogue of the exhibition *The China Trade 1600-1860*, Brighton (UK) 1986, pp. 50-51.

<sup>13</sup> Op mijn verzoek heeft dr. J. R. J. van Asperen de Boer in Amsterdam dit onderzoek verricht, waarvoor mijn hartelijke dank.

<sup>14</sup> Peter Sutton, Associate Curator of European Art Before 1900 van het Museum in Philadelphia, thans Baker Curator of European Paintings, Museum of Fine Arts, Boston, heeft de mogelijkheid geopperd dat beide portretten in China gekopieerd zouden zijn naar een verloren gegaan Hollands origineel (zie noot 7, p. 82). Persoonlijk neig ik tot de mening dat de Chinese schilder naar het levend model heeft gewerkt. In september 1986 heeft mr. C. J. de Bruyn Kops (Rijksmuseum) portret II gezien. Naar zijn mening is de lijst waarschijnlijk van Angelsaksische makelij, niet Chinees. Verder viel het hem op dat de kleding van de geportretteerde voor 1795 een enigszins ouderwetse indruk maakt. Indien hier echter sprake zou zijn van officiële kleding of van een soort ambtskostuum, zou dit wellicht een verklaring hiervoor kunnen zijn, zoals door mevrouw drs. B. M. A. M. du Mortier (Rijksmuseum) werd geopperd.

<sup>15</sup> J. de Hullu, 'A. E. van Braam Houckgeest's Memorie over Malakka en den tinhandel aldaar', *Bijdragen tot de Land- en Volkenkunde van Ned. Indië* 76 (1920), pp. 284-309.